

Nemesgörzsöny

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

Nemesgörzsöny

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI
KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 5
2. Nemesgörzsöny bemutatása 7
3. Örökségünk 9
4. Eltérő karakterű településrészek Nemesgörzsöny 10
Ófalu
5. Építészeti útmutató 14
Tetőhajlásszög
Magasság
Tetőforma
Színek
Telepítés
Terepalakítás
Kerítések
Kertek
Erkélyek, tornácok
Ajtók, ablakok
Homlokzatképzés
Részletek
6. Mai példák 31
7. Utcák, terek 37
8. Hirdetések, reklámtáblák 38

BEVEZETÉS

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbbíródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, településével. Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, szeretik és békében élnek egymással. Igaz ez az emberi kapcsolatokról a zenén át egészen épített környezetünkig.

Nemesgörzsöny község Veszprém megye északi részén a Pápa – Devecseri-sík kistáj határán terül el. Pápától 16 km-re észak-nyugatra, a Marcalba futó Kis Séd és a Darzapatak közötti lapályon fekszik. Közigazgatási területe a megyeszékhely Veszprémtől 60 km-re észak-nyugatra, a régióközpont Győrtől déli irányban 48 km-nyire helyezkedik el.

A Marcal-medencében jellemzően vulkanikus eredetű kőzeteket használtak építőanyagként. A vulkanikus működés emlékét őrzi a közelben a Ság és Somló tanúhegy, illetve a marcaltói tufamező, amelynek anyagát régóta fejtik építő és útburkolókőnek. A közelben húzódó Bakony jellemzően tengeri üledékes kőzetből – mészkő, dolomit, márga – áll. A vulkanikus eredetű kőzetek mellett, így ezen üledékes kőzetek is kedvelt építőanyagok voltak a Marcal-medencében.

A területen a Dunántúlra jellemző utcakép és településszerkezet a meghatározó. Nagyrészt az utcafronton épített, oldalhatáron álló, földszintes családi házak figyelhetők meg, melyek szalagtelken helyezkednek el. A régi lakóházzal összeépítve a telek hosszanti oldalán gazdasági és állattartásra alkalmas épületek sorakoznak. A telek hátsó része hagyományosan művelés alatt áll.

„Vajon csak a megőrzés a karbantartás a kötelességünk? Vagy inkább fenntartani, gondozni, hasznosítani, gazdagítani és úgy továbbörökíteni?! Hagyományos népi építészeti emlékeinkből sokat tanulhatunk, megővásuk, felújításuk nem öncél. Jól kell sáfarkodnunk ezzel a ránk maradt örökséggel. Táj, természeti, épített értékeink gondozása, gyarapítása és továbbadása elválaszthatatlan életünkől és kultúránktól. Örökségül adni azt, amit mi is apáinktól, nagyapáinktól kaptunk, ami sorsunk, életünk színtere, a hely ahol születtünk, ahová emlékeinkbe visszatérünk és ragaszkodunk.”

Kriszán András és Somogyi Győző szavai

NEMESGÖRZSÖNY BEMUTATÁSA

A Görzsöny helynév puszta személynévből keletkezhetett magyar névadással. Pápától északnyugatra fekvő község, mely több faluból tevődött össze.

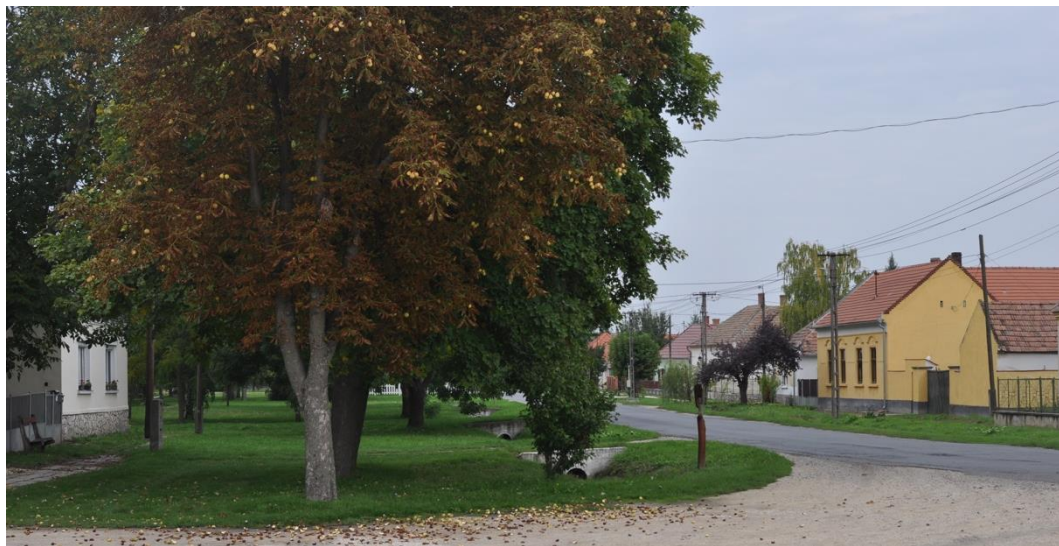
A forrásmunkák szerint 1346-ban keletkezett Gursun néven említik, később Egyházasgersen és Alsógersen lett. Ebben az évben öt egytelkes nemest és két jobbágycsaládot említenek a dokumentumok. Teljesen nemesi falu, a zsellérek csak a 18. századtól telepedtek be (124 nemes, 18 zsellér). Magyar falu, túlnyomórészt reformátusok lakták. 1773-ban már volt iskolája. Földművelő lakossága búzát, borsót, kukoricát, kenderet termelt, nagyobb részük 10 holdnál kevesebb földön.

Alsógörzsöny határában áll Király-földe elpusztult falu. (1488-ban Keralfewlde, 1774-ben Királyfalvi puszta néven említik az oklevelek). A pápai várhoz tartozott. A törökök felégették. 1566-ban újra megtalálható az adójegyzékben, 1863-ig. Ezután már nincs lakója.

Felsőgörzsönyt 1433-ban említik először az oklevelek, Egyházasgersen néven. Népessége egytelkes (kúriás) nemes. 1531-ben a törökök ezt is felégették. A 17. századi dokumentumok arról adnak hírt, hogy a Marcal vizén átjáró csavargók fosztogatják a falut. 1665-ben külön török bírāja volt a községnek.

A település Alsógörzsöny és Felsőgörzsöny egyesüléséből keletkezett 1940-ben. Két évig még Veszprémgörzsöny a neve, majd véglegesen, 1942-ben, Nemesgörzsöny lett. Alsógörzsöny a régebbi község.

A falut főképpen reformátusok lakták. 1536-ban már protestáns tanító dolgozik a faluban az egyházi oktatás egészen a kommunista hatalomátvételig, az iskolák államosításáig működött. A 2007/08-as tanévtől ismét egyházi fenntartásba kerültek az intézmények (Vargha Gyula Református Általános Iskola és Szász Póla Református Óvoda).

A XIX.-XX. században sokan vállaltak munkát a környék uradalmaiban, az Eszterházy család és a győri püspök birtokán, mint napszámosok. 1949-ben 439 kereső lakos közül 391 a mezőgazdaságban dolgozott. Két termelőszövetkezete 1959-ben alakult, 1961-ben egyesültek, a nagyacsáddal pedig 1962-ben. Fő üzemágai az állattenyésztés és a növénytermesztés (búza, kukorica, borsó, kender). Kiegészítő üzemága a hypoüzem volt, ahol naponta 7000 üveg hypot készítettek. A 80-as években már a mezőlaki tsz része, a lakosság többsége ott, valamint a pápai ipari üzemekben dolgozott.

A községen áthalad a Pápa-Csorna vasúti mellékvonal, melynek korábban megállóhelye is volt a településen, azonban a vonalon a személyszállítás megszűnt.

Az elmúlt 40 évben épült a tanácsháza, a kultúrház, az iskola, az óvoda és több km járda. 1969 óta van körzeti iskolája. 1969-ben Nagyacsáddal közös tanácsot alkotott, a 80-as években Mezőlak társközsége volt. 1990-ben lett önálló.

A falu büszkesége volt a melegvízű Tapolca-patak, amely két malmot is hajtott egykor, azonban a helytelen iparpolitika miatt 1966-ban kiszáradt.

Nemesgörzsöny jobbára egyutcás, útmenti település. Szalagtelkes település, azaz egymás mellett fekvő keskeny, hosszú belső telkei hosszanti oldalukkal érintkeznek, így alkotnak többszöri sorozatot. A településen több helyen fellelhetők a díszített homlokzatú, a 19-20. század fordulóján épült, barokk és eklektikus építészeti stílusjegyeket hordozó, osztópárkánnyal, macskalépcsős homlokzattal kialakított tornácos épületek, melyek a magyar népi építészet hagyományainak őrzői. Mindkét településrészben domináló elemként hat a két templom tömege.

ÖRÖKSÉGÜNK

Nemesgörzsöny természeti adottságai, történelmének sokszínűsége, a lakosság együtt élése adja azt az identitást, ami épületei, közterületei szintjén is kifejeződik.

A település utcaképének és az egyes épületek hagyományos arculatának védelme fontos feladat. A település szerkezetének egyedisége megőrzendő.

Bár Felső- és Alsógörzsöny két önálló község lényegében az összeépült két falu – 1942-ben Nemesgörzsönynek nevezték el – egyazon életet élte.

A településen jelenleg két református templom van, de egyik sem védett.

Parókiája Felsőgörzsöny, de kapcsolatuk nem az anyaegyház – fiókegyház szokásos formája, hiszen egy lelkész látta el mindkét közösséget kezdetől fogva.

A képen látható az egykori Alsógörzsöny főutcájában, annak is a tengelyben kialakított kis térségében exponált helyen álló református kőtemplom, mely 1790-ben a sövénytemplom helyébe észak-déli tengelyben épült, hozzá 16 m-es tornyot 1921-22-ben emeltek.

A parókián lévő egyik irat említi 1824-ben, hogy Alsó Görsonben is van kőből épített templom, ahová az Oskola Mester minden hétben ötször eljár, a Tiszteletes Prédikátor úr pedig Esztendőben hatszor úrvacsorát szolgáltat. Az alsógörzsönyiek az anyatemplom többszöri átépítésében mindenkor egyenlő részt vállaltak és „egyenlő jussok vagyon”. Az itteni templom tehát a 19. sz. elején épülhetett, de részleteiről semmit sem tudunk. Az 1857. évi kataszteri térkép még torony nélkül ábrázolja. Az anyatemplom 1883. évi átépítése idején az istentiszteletet itt, Alsógörzsönyben tartották.

Az összeépült falu felsőgörzsönyi református temploma kelet-nyugati tengelyben épült. Egy 1774-beli összeírás szerint 1545-ben „Mike Balázs házastársa, Pesztelisz Zsófia egy testamentum levelében emlékezik a „keresztyén reformata szent eklézsiáról”, amelynek tíz rendes rétet hagyományozott az alsógörzsönyi határban. Így bár keletkezése idejét pontosan nem tudjuk, mégis a kezdetre kell azt tennünk. Első lelkészét 1618-ban – az egyházmegye megalakulásakor – Vasas Tamás személyében találjuk. Ettől kezdve állandóan voltak lelkészei, kik nagyobb üldöztetést nem szenvedtek. Az 1721-i vallásügyi vizsgálat előtt megjelent tanúk vallomása szerint az egész falu református, a templomot fundamentumostól a Pethő-család elődei építették, de azóta már renoválták is. Magyar falu, túlnyomórészt református lakossággal, 1799-ben nagyobbították templomukat. Az 1800-ban Felsőgörzsönyben az addigi „otromba kőtornyot lebontották,” s helyére építették a mai tornyot. Úgy látszik, hogy az 1421-ben említett templom többé-kevésbé megmaradt az idők folyamán, s ott van a mai felsőgörzsönyi templomban.

A 409 és 256 kg-os harangjait Szlezák László öntötte 1926-ban Budapesten, a nagyobbik felirata: „A hadba vitt harang helyett Isten segítségével készítette a Felső-Alsógörzsönyi gyülekezet közadakozásból Isten dicsőségére... Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Rém. 8:31.” A kisebbik felirata: „Istenemnek, egyházamnak, felsőgörzsönyi Farkasdy Gábor, Felsőgörzsöny, 1926. június 1-én...”

2005-ben helyezték el a templom oldalán Vargha Gyula költő, akadémikust és feleségét, Szász Pólint ábrázoló domborművet, valamint ugyanebben az évben avatták fel a templom előtt álló bronz Kálvin János-mellszobrot. Az épület előtt állnak még azok a kopjafák, amiket a református gyülekezet fennállásának 450. évfordulójának emlékére helyeztek el.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

Ófalu

A Ófalu településrészen, a történetileg kialakult oldalhatáron álló beépítést kell alkalmaznunk. A lakóterület beépítése falusias jellegű, ez a beépítési jelleg továbbra is megtartandó. Javasolt az utcára merőleges tetőgerinc és a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása. Ez jellemzően 38-45 fok közötti, mellyel gazdaságos geometriájú tetőtér alakítható ki, továbbá pozitívum, hogy nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét.

A településkép egységessége érdekében kedvezőbb, ha a ház oromzattal fordul az utca felé. Utcával párhuzamos gerincű utcai szárny ott alakítható ki, ahol a környező épületek már ilyenek. Keresztbe beforduló belső épületszárnyat csak kellően széles telek esetén érdemes alkalmazni, ott is meggondolással: ne vágja ketté a kertet első és hátsó kertre. A Ófalu lakóterületen lévő beépítésre a hagyományos hosszú telkes egytraktusos lakóházak, az emletes családi házak, a kockaházak jellemzőek. A nyeregtetős házak mellett a sátoztetős épületek is megjelentek, melyek már négyzetes alaprajzú kéttraktusos épületek és később ezekből az épületekből alakultak ki a kétszintes családi házak.

A településen több helyen fellelhetők a díszített homlokzatú, a 19-20. század fordulóján épült, barokk és eklektikus építészeti stílusjegyeket hordozó, osztópárkánnyal, macskalepcsős homlokzattal kialakított tornácos épületek, melyek a magyar népi építészet hagyományainak őrzői. Mai utcaképében a 19. és a 20. század elejéről alapvetően két hagyományos lakóház típus különböztethető meg: az utcára merőleges gerinccel elhelyezett egyemeletes, oromfalas, cseréppel fedett, esetenként téglából falazott tornáccal épített lakóépület, illetve a városiasodó, az utcavonallal párhuzamosan beforduló, 4-5 tengelyes homlokzattal kialakított épület.

A második világháború után utcasornyi régi ház tűnt el a településen, a hagyományos fésűs beépítést felváltotta, illetve az új utcák mentén kialakult a sátoztetős kockaházak beépítés, míg az 1980-1990-es évektől kezdődően a helyi hagyományoktól teljes mértékben eltávolodott „palotaszerű”, nem túl arányos méretű, színű és tömegű épületek megjelenése a jellemző. A település már egy vegyesebb utcaképet mutat, a régi kockaházak mellett egyaránt megfigyelhetők a 90-es évekre jellemző emeletes családi házak is.

A kertes házaknál hasznos egy megfelelő méretű, kialakítású tároló. A tárolók tervezésénél jó ha összhangban van az épülettel, mivel így egységes képet kapunk.

Ugyanez igaz a kerítésekre is. Az utcai kerítésnél érdemes a környezet szép példáit megfigyelni, azok nyomán mai módszerekkel, friss hangulatú, de illeszkedő kerítést tervezni, építeni.

A kialakult, meglévő beépítési mód (oldalhatáron álló beépítés) megőrzése fontos, így minden esetben meg kell őrizni a hagyományosan kialakult épület méretet, elhelyezést.

A hagyományokhoz illeszkedő homlokzati megjelenés alakítható ki. Megfigyelhető a vidék népi építészetére jellemző vonások, melyek különleges hangulatot, karaktert adnak a településnek. Több épület átalakításra, felújításra került már, azonban a korábbi kialakult állapotoknak megfelelően, mint ahogyan a jobb oldali képen is látjuk. Az épület megőrizte eredeti tömegét, kialakítását, jegyeit, csupán egy korszerűbb tetőfedés valamint vakolás történt.

Az építési tevékenység során kialakítható előkert nagysága a telektömbben kialakult állapotnak megfelelő kell hogy legyen.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Arra a kérdésre, mitől szép egy lakóház, nem lehet egy mondatban válaszolni.

Neves építészek és filozófusok a különféle megközelítések ellenére egyetértenek azonban abban, hogy a közhiedelemmel ellentétben a szépség nem szubjektív, nem részrehajló. Szép az, ami érdek nélkül tetszik, mondja Kant.

A szépség sokféle lehet.

Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat.

„Ne feledjük, egy hely alapvető identitása nem állandó és megingathatatlan, hanem élő organizmus, ami fejlődik és időről időre nyilvánvalóbbá válik. Az évszázadok alatt kialakult települések arculatát nemcsak korok, stílusok határozzák meg, hanem saját gazdasági és társadalmi adottságaik, egymáshoz viszonyított helyzetük és kapcsolataik is befolyásolták.”

Krizsán András és Somogyi Győző szavai

NEMESGÖRZSÖNY

TETŐHAJLÁSSZÖG

Nemesgörzsöny különböző településrészein az épületek tetőhajlásszöge közel azonos 38-45 fok közötti, kivéve a település központi funkcióit ellátó területén (posta, hivatal), ahol a 30-45 fok közötti tetőhajlásszög is megengedett.

A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetüknek, hogy illeszkedjenek az utcaképbe.

MAGASSÁG

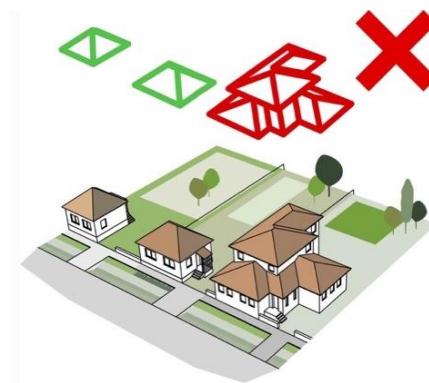
A településen az épületek magassága közel azonos. A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetük. A maximális építménymagasság 4,5 m lehet, kivéve a település központi funkcióit ellátó területén ahol maximum 6 méter lehet.

Új ház építésénél fontos, hogy illeszkedjen a környezethez az épület magassága, a túl magas épületek rontják az utcaképet.

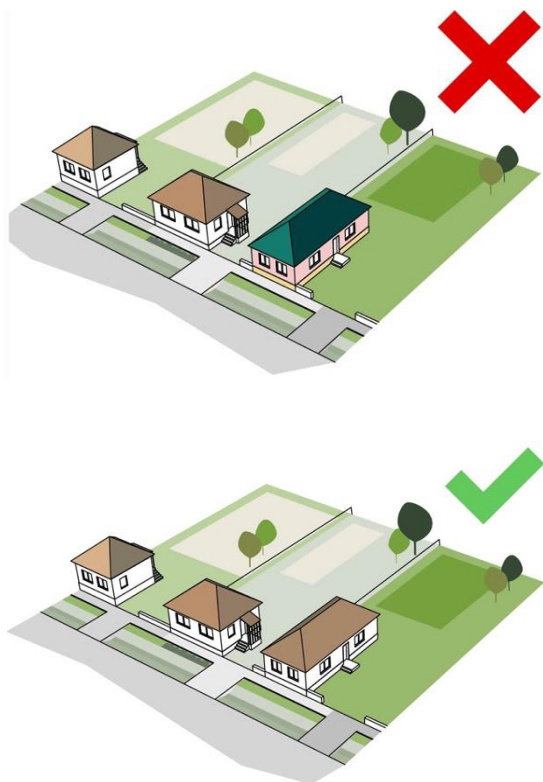
TETŐFORMA

Nemesgörzsöny különböző településrészein a kialakítandó épületek fő tömegén a tetőzet gerinciránya a közterület vonalra közel merőleges legyen. A tetőfedés anyaga csak hagyományos natúr, szürke illetve piros égetett agyagcserép, valamint ahhoz illeszkedő színű és struktúrájú egyéb pikkelyszerű fedés illetve természetes pala, nád lehet.

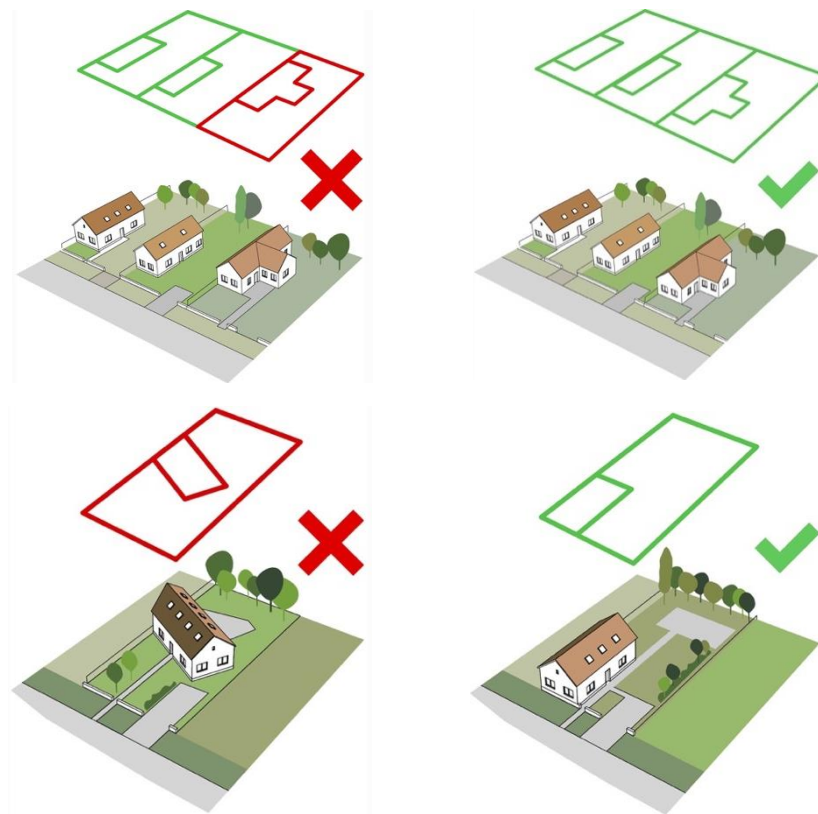
SZÍNEK

A település épületeinek színvilága változatos, azonban mégis egy visszafogott, a környezethez illeszkedő színhasználat jellemző. Kerülendő a feltűnő, kirívó színhasználat és színes lábazati vakolat. Javasolt a pasztell színek alkalmazása. A külső vakolási munkálatok előtt javasolt a település polgármesterével konzultálni.

TELEPÍTÉS

Nemesgörzsöny településrészeiben az épületek telepítésére az oldalhatáron álló beépítési mód a jellemző. A telken belüli elhelyezkedés az utcára merőleges rendszerű. Kerülendő a nem utcával merőlegesen telepített, indokolatlanul nagy mértékben hátrahúzott épületek építése. Az épületek a telek oldalhatárán állnak, a ház mögött növényzettel határolva kialakítható védett kert.

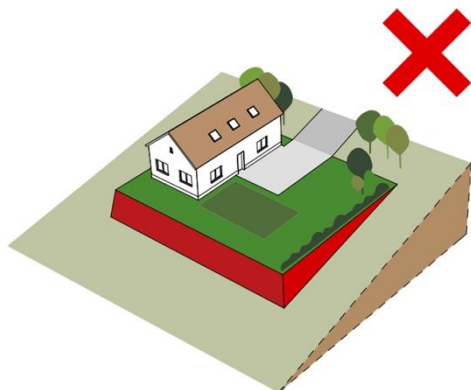
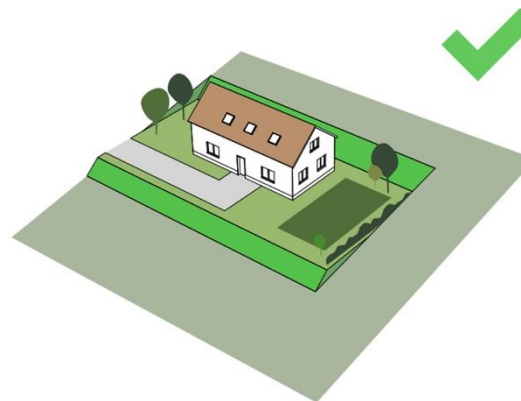
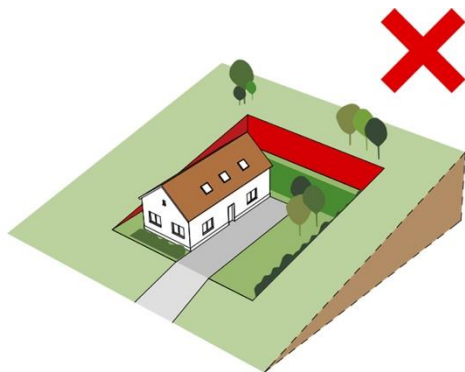

TEREPALAKÍTÁS

Nemesgörzsöny településen nincsenek nagy szintkülbségek, mivel a község hordalékkúp síkságon helyezkedik el.

Nem elfogadható az épület földbevájása, mivel így az esővíz összegyűlik a mélyedésekben és a kert használhatatlanná válik. Továbbá nem jó megoldás az épület teljes kiemelése sem, mivel így a ház kiemelkedik a környezetéből, nem illeszkedik a terepadottságokhoz.

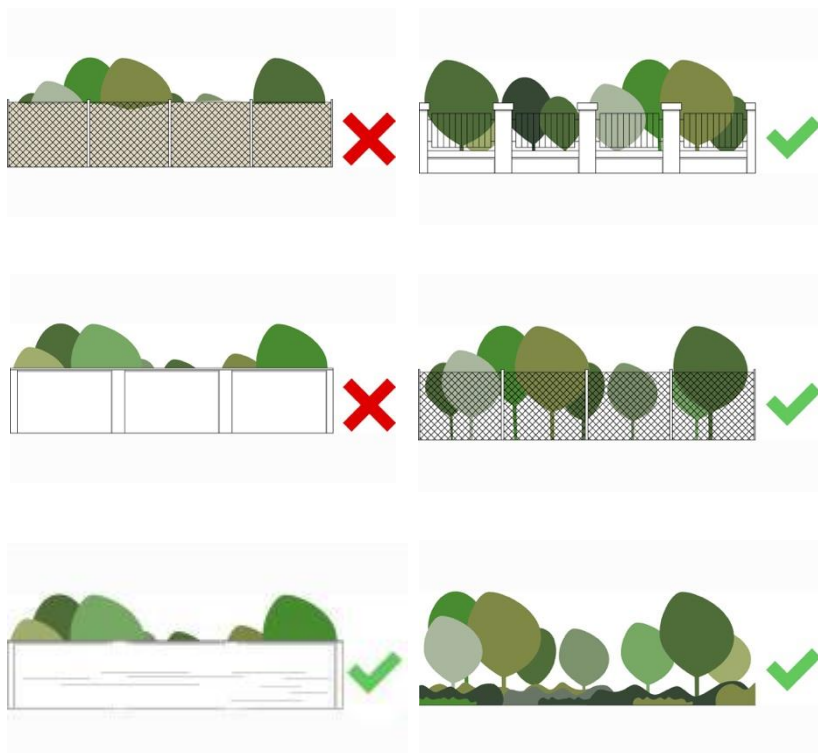
Kedvező megoldás, ha az épület eleve a terepbe illesztve épül, így teljesen illeszkedik a terepadottságokhoz, környezetéhez, valamint minimális földmunka szükséges.

KERÍTÉS

Nemesgörzsönyön a lakóövezet telkeit a közterülettel határos telekhatáron a helyben kialakult anyag és formavilágú és színben a tájba illeszkedő kerítéssel lehet bekeríteni. Tömör kerítés magassága nem haladhatja meg a 140 cm-t. A fa léckerítés magassága nem haladhatja meg a 160 cm-t, amelyből a tömör lábazat legfeljebb 60 cm lehet, a lábazat fölött legalább 20 % áttörtséggel.

Egyéb kerítés magassága nem haladhatja meg a 160 cm-t, amelyből a tömör lábazat legfeljebb 60 cm lehet, a lábazat fölött legalább 50% áttörtséggel. Élősövény takarásában drótfonat is alkalmazható. Belső kerítésnek drótfonat vagy léckerítés alkalmazható, legfeljebb 20 cm-es tömör lábazattal. Műkovácsolt vas, látszó beton, zsalukő nem alkalmazható.

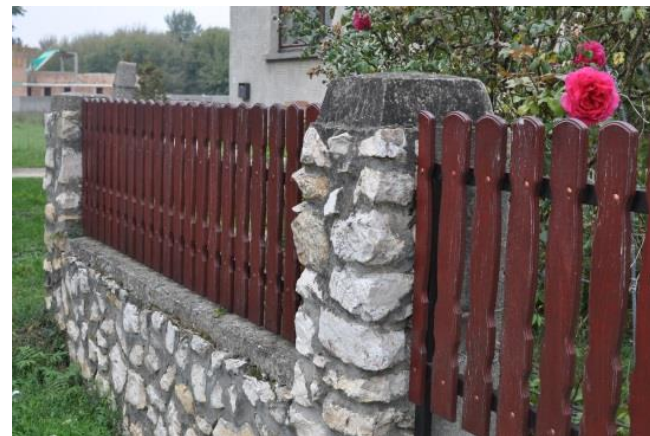
KERÍTÉSEK

A kerítések vizsgálata során megállapítottuk, hogy vannak hagyományosan alkalmazott anyagok és formák, mint például a kő kerítés megtörve a fával, a klasszikus kovácsoltvas kerítések. Többféle anyaghasználat is megfigyelhető, a szárazon rakott terméskő tartóoszloptól kezdve a tégláig.

Mint az épületek esetében a kerítések kialakításánál is ajánlott a hagyományos, természetes anyaghasználat.

A kerítéssel körbehatároljuk a telkünket, épületünket, ezért fontos, hogy összhangban legyen az épülettel. Az épületnél alkalmazott színek, formák, anyagok megjelenése a kerítésnél is alkalmazhatók, sőt fontos is, hogy alkalmazzuk. Jó példa a bal oldalon látható kerítés, mely anyagában, színében teljesen összhangban van az épülettel.

Növényekkel való kombinálás kiváló takarást biztosít és emellett elkerülhető a fal-szerű megjelenés. A növényzet évszakonkénti változása sokszínű kerítést eredményez, mindig újfajta megjelenést ad a területnek.

KERTEK

A kert éppolyan fontos helyszíne a telkünknek, mint az épületek, mivel a kert teremti meg a kapcsolatot a természettel, a rekreáció, a pihenés színtere, de ugyanakkor haszonkertként is megjelenhet. A formák, színek, anyagok ugyanúgy fontosak a kert kialakítása, tervezése során, mint az épületnél. A kert nemcsak az alkotás színtere, hanem a kikapcsolódás is. A kert tulajdonképpen az épület folytatása a szabadban, mindkét esetben az emberi tevékenységek helyszíne, csak mások az arányok, építőanyagok.

A kertnek különböző részei vannak funkció szerint lehatárolva. Beszélhetünk előkertről, mely az egész kert bejáratául szolgál és szépen keretezi az épületet. Hátsókertről, mely a rekreáció, kikapcsolódás színtere, illetve oldalkertről, ahol jellemzően a gépkocsibeálló és az épület bejárata kerül kialakításra.

Megfelelő növényalkalmazással, dús növényzettel a kert árnyékoló funkciót is betölthet, ami a meleg nyári napokon igazi felüdülés. Építkezéskor még a tervezés során érdemes végiggondolni, hogy a meglévő növényzetből mit lehet megmenteni és az épületet ennek függvényében célszerű kialakítani.

Javasolt a telek területének közel felén zöldfelület kialakítás, mellyel kellemes, jól kihasználható kertet hozhatunk létre. A legtöbb épület előtt előkert van, mely az utcafrontról is jól látható, így védelmi szerepe mellett a díszítés is a feladata.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A népi építészet egyik jellegzetes eleme az oldalsó oszlopos tornác, melynek kialakítása, elhelyezkedése többféleképpen lehetséges. A tornác egy félig nyitott, folyósószerű, fedett tér, mely nyáron kiválóan árnyékol, az év többi szakaszában pedig véd az esőtől, hótól. Esztétikus megjelenése és praktikussága okán az épületek meghatározandó eleme is lehet.

Nemesgörzsöny településen néhány háznál megjelenik a tornác, előtető, ezért párat érdemes megemlíteni. A fa szerkezet könnyedebb megjelenést kölcsönöz a házaknak és kitűnően kombinálható tömörebb téglá vagy kő oszlopokkal, valamint a fára felfuttatott növényzettel, ami árnyékoló hatással is bír. Fontos az épület anyagaival összhangban lévő anyaghasználat a tornác, előtető, erkély kialakításánál.

Nemesgörzsöny településen az épületek oromfalain erkély, loggia, terasz kerülendő.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek külsejére, esztétikai megjelenésére jelentős hatással vannak a nyílászárók. A zárt épület tömegét az ajtókkal, ablakokkal nyitjuk meg a külvilág felé, ezért fontos, hogy milyen módon tesszük. A népi építészet házain a fából készült, osztott spalettás ablakokat, valamint fa ajtókat alkalmaztak. Nemesgörzsönyön a nyílászárókra leginkább a sötét- és világosbarna színek alkalmazása, valamint a fa anyag jellemző. Új épületek építése esetén tetszőleges anyagú, de leginkább a fa mintázatú vagy erezetű, víztiszta, vagy matt sikküvegezésű ablakok beépítése javasolt. Tetőtér beépítése esetén a tetőtéri ablakok összes felülete nem lehet nagyobb a tető felületének 10%-ánál.

Az utcai homlokzaton spaletta kialakítása javasolt, mely esztétikus megjelenést biztosít az épületnek. A nyílászárók javasolt színe világos, közép és sötétbarna, fehér, valamint tört árnyalatok. Védett épületeknél el lehet térni. Az épületek közterületről látszó falfelületeinek és nyílásai (ablakok, ajtók) arányainak egymással harmóniában és egyensúlyban kell állniuk. Ügyelni kell a tömör és áttört felületek arányára a közterületről látszó felületeken (legyen több a falfelület, mint az ablak vagy az ajtó). Az álló formátumu ablakok használata előnyösebb, mint a fekvő ablakoké, mivel arányaiban jobban illeszkedik az épület tömegéhez. Kerülendő a túlzottan díszített, élénk színű ajtók használata, ehelyett az egyszerű, hagyományos ajtók részesítendőek előnyben. Törekedni kell a hagyományos arányok megtartására, a kellemes arányú ablakok megfelelő kiosztására. A garázkapuk kialakításakor az épülettel azonos anyaghasználat ajánlott, valamint a visszafogott megjelenés.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A homlokzat kialakítása nagyon fontos az épületnél, mivel ez az arca a háznak. A hagyományos arányok megtartására kell törekedni, a kellemes arányú ablak kiosztásra. A homlokzaton a természetes anyaghasználat, formák alkalmazása javasolt. A homlokzat csak vakolt – festett (meszelt) felületű lehet. A lábazat téglal-, soros rakású terméskőburkolatú illetve festett lehet. Az oromfal anyaga lehet falazott, a homlokzattal megegyező homlokzatképzésű. A tetőfedés anyaga csak hagyományos natúr, szürke, vörös illetve piros égetett agyagcserép, valamint ahhoz illeszkedő színű és struktúrájú egyéb pikkelyszerű fedés illetve természetes pala, nád lehet.

A lakóépületek a helyi építészeti hagyományoknak megfelelően vakolt homlokzati megjelenéssel, a településre jellemző – a környezethez való illeszkedés érdekében – (fehér, és földszínek halvány árnyalatai) színezéssel alakítható ki.

A településen a hagyományokhoz illeszkedő homlokzati megjelenés alakítható ki. Javasolt megtartani, kialakítani az osztópárkányos, macskalépcsős oromfalakat, a vakolt, vakolatdíszes, vakolatkerettel kihúzott homlokzatokat, osztott fa ablakokat.

A helyi védelem alá helyezendő köz- és lakóépületek külső megjelenését, utcai és udvari homlokzatuk stílusjegyeit, oromfalakat, oszlopos tornácokat, nyílászárókat meg kell tartani.

A túldíszített, túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét és utána inkább zavaróan hat a nyugodt, tiszta településképből. A jól megválasztott burkolat nemcsak a hangulatot, hanem az épület védelmét is szolgálja.

A képen látható homlokzatképzéseknél a hagyományos arányok, formák alkalmazása látható, mely a környezetéhez is alkalmazkodik. Ez egy olyan kombináció, mely lehetővé teszi, hogy egyszerre kiemelkedjen és illeszkedjen a településképből az épület. Az osztott nyílászárók arányai és egymáshoz való viszonyuk harmóniát teremtenek a homlokzaton.

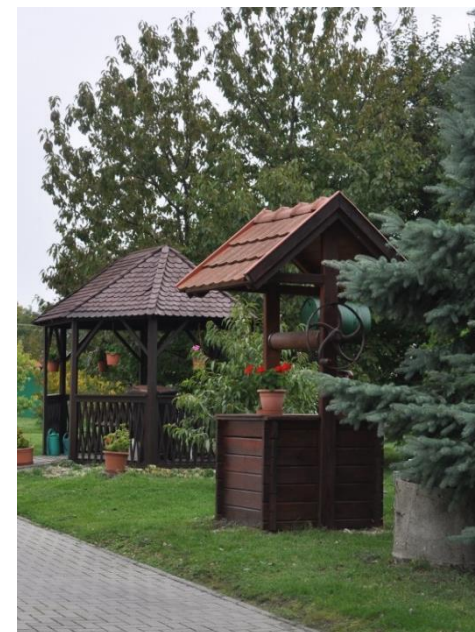

RÉSZLETEK

Nemesgörzsöny településen több helyen is a barokk és eklektikus építészeti stílusra jellemző elemek mutatkoznak meg az épületeken. A rakott téglakémény, a tornác, az osztópárkányos macskalépcsős homlokzat, valamint az azon megjelenő kis ablaknyílások egyszerre kölcsönöznek a népi építészet hagyományait őrző hangulatos, esztétikus megjelenést az épületeknek, a településnek. Az épület nemcsak egészében, de részleteiben is nagyon gazdag elemekkel bír.

A múlt század elejét idéző felújított, gyakran már nem működő kutak, a díszes utcatáblák, a kerteket díszítő objektumok, a fa pavilionok, kukorica tárolók (górék), karaktert adnak a településnek, megteremtik az időbeni folytonosság érzetét.

Nemesgörzsönyön a hagyományos építészetre jellemző díszítőelemek mutatkoznak meg az épületeken. Több épületen megfigyelhető az ablakok színes, szalagkeretes díszítése, illetve a homlokzaton a szalagkerethez színben illeszkedő vakolatdísz.

A hagyományos népi építésre jellemző különböző formájú, téglából rakott kémények Nemesgörzsöny településen is megjelennek. Ezek a kellemes arányú karakteres kémények megkoronázzák az épületet, hangsúlyossá teszik a tömeget.

Az épület fontos eleme a kémény, melynek esztétikailag szintén illeszkednie kell a környezetéhez, így az épület egészéhez és a szomszédos házakhoz és azok részleteihez.

Egy rosszul elhelyezett, aránytalan kémény elüt a településen megjelenő kéményektől, elronthatja a felújított épület megjelenését, ezért fontos a kialakításnál a hagyományos arányok, formák, színek, díszítések figyelembevétele. Továbbá ajánlott, hogy a gázkémény csak burkolt (tégla, rabc) kivitelben készüljön.

MAI PÉLDÁK

Ebben a fejezetben a településen lévő esztétikus, követendő épületeket mutatjuk be. Új ház építéskor, átalakításakor fontos, hogy az épület tömegalakítása, homlokzata illeszkedjen a településképhez.

A tömegalakítás a környező épületek tömegétől nagyban függ. Az utcakép összhatását rontja a túl nagy tömegű, terjedős épületek, melyek elnyomják a kisebb épületeket.

Javasolt a hagyományos tömegalakítás, a nem túl széles épületek kialakítása, melyek igazodnak a korábban kialakult utcaképhez.

Az anyaghasználat esetében mindenképpen a természetes anyagok kő-, faburkolat, vakolt falfelületek és a visszafogott színezés részesítendőek előnyben.

Ez az épület az arányos homlokzat-szerkesztés és a természetes anyaghasználat miatt kiemelendő. Az épületen a hagyományos oromzatos, szimmetrikus archetipus forma az uralkodó jegy. Az ablak körüli díszítések izgalmas homlokzatot hoznak létre. A teljes összhanghoz hozzájárul a növények összhangja, mely kellemes hangulatot kölcsönöz az épületnek. A kortárs építészet elemei is megfigyelhetők, melyek az anyaghasználatban, a nyílászárókban mutatkoznak meg. A fa oszlopos tornác felidézi a hagyományos építészeti elemeket, pozitív összhangot eredményezve a tömegnek.

A képen egy felújított épület látható, mely a hagyományos építészeti megoldásokat alkalmazta és ötvözte a mai formálással is. Az épület egyszerű, a tájhoz, környezetéhez harmonikusan illeszkedő.

Épület anyaghasználatát tekintve feltehetően téglából épült lakóház. Falazata vakolt, sárgára festett. Falazatának lábazata szürke színű. Alaprajzát tekintve kétsoros, többszattú épület, vagy „L” alakú, ún. hajlított ház. Tetőformája nyeregtető, héjazata tetőcserép, utcára néző oldalán két padláslyukkal. Jellemző eleme az épületnek az utcafrontján négy szalagkeretes ablak. A vakolt felület szépen kiegészül a fa ablakokkal, a karakteres oromfal a vakolatdíszítéssel kiemelt szerepet tölt be a homlokzaton. Ablakai kapcsolt gerébtokosak, kétrétegűek, kétharmad-egyharmad arányban osztottak, két, felső harmadukban egy nyílászárnyasak. Ablakai felett középen félköríves záródású szemöldökpárkány, alatta kör alakú vakolatornamenssel. Homlokzata késő barokk jellegű, vakolatdíszes. Az ablakokat vízszintes, vakolt falsáv kapcsolja össze. A tetőzet alatt a homlokzat teljes szélességében vízszintesen futó, fehérre festett falsáv. Oromzata dísztelen, rajta két hosszúkás formájú szellőzőnyílás. Az oromháromszög macskalépcsős, farkasfogas kontúrkiképzésű. A homlokzathoz téglalapítvány, kapunyílással ellátott magas falazat csatlakozik. Az utcakép laza sorházas beépítésű, azaz az épületek hossziránya megegyezik az utcával, széles frontjukkal fordulnak kifelé, de rövid oldalukkal nem érintkeznek.

Ez a két épület jó példa a hagyományos és mai formálás egységének. Az épületek egyszerű, a tájhoz, környezetéhez harmonikusan illeszkedők. Az épületek anyaghasználat, a vakolt felület, az ablakok, a sátoztető összhangot teremtenek.

Pozitívum, hogy az építésnél figyelembe vették a hagyományos építészeti elemeket is és ötvözték a modernebb megoldásokkal. Emellett kiemelendő az épület körüli udvar, kert, melyek még látványosabbá teszik az épületet, harmóniája kellemes összképet eredményez.

A képen látható épületen megfigyelhetők a hagyományos építészeti elemek, azonban inkább a modernebb megoldások a jellemzőek. Ez megjelenik a tömegformálásban is. Az épület illeszkedik a településképbe, a településen fellelhető épületvolumenekkel azonos léptékű az épületegyüttes, valamint magán hordozza az itt jellemző formai elemek és anyagok használatát. Az épület tagolása, valamint az új épületrész önálló tömegként való megjelenése izgalmas, erőteljes hatást kölcsönöz.

Az épülettől elkülönítve új tömegként kialakításra került egy közösségi tér, mely formailag a hagyományos népi építészeti egy jellegzetes példaként csűr, pajta tömegében jelenik meg. Az épületek között fedett, zárt nyaktag teszi lehetővé az átközlekedést. A homlokzati felületek anyaghasználatában az egyszerű, tiszta anyagok a jellemzőek.

UTCÁK, TEREK

Az elérhető, esztétikus és barátságos településeknek a hozzátartozói a gondozott virágos, zöld utcák és terek. A közterületeken, utcákon, tereken lévő növényzet fontos szerepet tölt be a település lakóinak életében, ezért a cél ezek megőrzése, fenntartása és újabbak kialakítása.

Nemesgörzsöny településen gondozott, rendezett látványt nyújt az utcakép, a fásított utcák. A telekről kilépve a járdára, utána a zöldsávra érkezünk, majd pedig az útra. Megfigyelhető, hogy a belterületnek nincs egységes zöldfelületi arculata, az utcák fásítására a spontaneitás jellemző – különböző korokban és divat szerint ültették.

Nemesgörzsöny településszerkezetén jól látható, hogy két település összevonásából keletkezett. A település zöldfelületekben gazdag. A településszerkezet értéke, hogy számos zöldfelület alakult ki a feltáró fő útvonal mentén, amelyek nagy része jelenleg kihasználatlan, potenciális zöldfelületként jelenik meg a településképből. Ezek a zöldfelületek a település teljes hosszában beékelődnek az út és a lakóépületek közé, és a településszövetben lévő zöldfelületekkel együtt gazdaggá teszik a településképet. A zöldfelületekben számos esetben értékes, koros fák is találhatók, amelyeket javasolt kataszterezni és helyi védelem alá vonni.

Az utcafásítás változó fajösszetételű és értékű. Kiemelhető a Petőfi Sándor utca keleti oldala, amelyen változatos kiültetések láthatók (dió, gyömolcsfák, szilva, alma, hárs).

A Gárdonyi Géza utca és a Zrínyi utca egyedüli értékei a koros diófák, amelyek egyes szakaszokon, vagy egyesével jelennek meg az út mentén. Számos esetben a leszűkült zöldfelület és a légvezetékek akadályozóak a telepítésben (Dózsa György utca).

Az épületek tömege, formája, a tető kialakítása a különböző területileg lehatárolt részekben más és más jellemzőket mutat. Az utcák viszonylag egységes képet mutatnak, az épületek telepítése szabályos, egy kialakult mintát követ.

Az utcaképet meghatározza az utcafronton álló ormfalas épületek sora, valamint a 90-es évekre jellemző emeletes családi házak.

Sajnos, mint a legtöbb kis településen itt is vizuális konfliktust okoznak a közterületeken kialakított betonoszlopok, a légvezetékek pókhálója.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégek fontos, jellegzetes tartozékai a településeknek. Az utcaképet nemcsak az épületek és a növényzet alakítja, hanem a hirdetések, reklámtáblák is meghatározzák, ezért fontos hogy megfelelő minőségű, esztétikailag korrekt hirdetések, reklámtáblák és cégek gazdagítsák. A figyelemfelkeltés a céljuk, ne legyen meghökkentő. A hirdetések lényege a tájékoztatás, amelyet az utcaképbe illően is megtehetünk.

Nemesgörzsöny település területén óriásplakát, építési reklámháló, fényreklám, zajreklám nem helyezhető el.

A falusias jellegű településen csak egységes megjelenésű információs vagy más célú berendezés, cégér helyezhető el nem túl nagy méretben. A már kialakított homlokzat architektúráját figyelembe véve helyezhető el, alakítható ki.

A reklámok és hirdető berendezések nem zavarhatják a köz- és közlekedésbiztonságot.

IMPRESSZUM

NEMESGÖRZSÖNY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

www.nemesgorzsony.hu

onkormanyzat@nemesgorzsony.hu

8522 Nemesgörzsöny, Széchenyi u. 10.

Telefon: +36 89 349 605

Polgármester: Tatai László

Főpítész: Németh Ferenc

SZERKESZTETTE: Planteus Kft.

SZÖVEG: Cseh Edina, Flickné Magyar Éva, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Szentiványi Balázs, Török Beáta

FOTÓ: Cseh Edina, Flickné Magyar Éva, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Szentiványi Balázs, Török Beáta

GRAFIKAI TERVEZÉS: Cseh Edina, Flickné Magyar Éva, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Szentiványi Balázs, Török Beáta

ÁBRA: Az általános építészet útmutatóban található ábrák a Lechner Nonprofit Kft. tulajdonát képezik.

Forrás: <http://tak.lechnerkozpont.hu>

Nemesgörzsöny, 2017.

